

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Виолета Боянова, д.м.

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

в професионално направление 7.4. Обществено здраве,

докторска програма „Логопедия“,

на Елисавет Леонидас Цимплиду, докторант на самостоятелна подготовка в Нов български университет

Тема на дисертационния труд: „Изследване на връзките между комуникативните умения и училищното представяне на деца със слухови нарушения и учителските компетенции при прилагане на диференцирано обучение в приобщаваща учебна среда“

Научен ръководител: доц. д-р Катя Дионисиева

Елисавет Цимплиду е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в Нов български университет със Заповед на Ректора на НБУ № 3-РК-188 от 31.05.2021 г. в професионално направление 7.4. Обществено здраве, докторска програма „Логопедия“. Допусната е до публична защита със Заповед на Ректора на НБУ № 3-РК-219 от 19.06.2026 г.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 151 страници, от които 88 страници теоретична част, и включва увод, литературен обзор, методология на научното изследване, резултати и анализ, заключение и препоръки. Анализът е онагледен с 10 графики и 10 таблици. Приложенията включват въпросника на Карам Сиам и Маяда Ал, разработен с допълнителното участие на дисертантката, и скалата за оценка на риска от образователни затруднения SIFTER (Screening Instrument for Targeting Educational Risk).

Представена по този начин, разработката отговаря на формалните изисквания за дисертационен труд.

Кратки биографични данни за докторантката

Кандидатката Елисавет Цимплиду е специалист с основно направление педагогика и работа с деца с нарушения в сензорното възприятие. Завършила е начална педагогика в

Университета в Патра, а впоследствие – магистратура в Манчестър в областта на образованието и работата с деца с увреден слух. Притежава сертификати за владение на жестов език и на брайлова азбука. Продължава обучението си в Тесалийския университет по специалност „Организация и администриране на образованието“.

През 2024 г. завършва Педагогическия департамент за предучилищно образование на Тесалийския университет, а от 2017 г. е член на екипа за разработване на институционалната рамка на индивидуалния образователен план за образование на бежанци.

Кандидатката има богат опит в различни образователни институции във Волос, Лариса и Солун, свързан преди всичко с обучението и новите тенденции в образованието на деца с затруднения в комуникацията, академичните постижения и поведението, както и в участието в класната работа. Тя е активен участник в обществени и образователни организации, които реализират дейности за подобряване на адаптацията и личностната реализация на деца с проблеми в развитието, преди всичко на тези със сензорни нарушения.

1. Актуалност на разработвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Разработваната тема е със значима актуалност в три основни аспекта:

- На първо място, изследванията върху сетивните нарушения, и в частност върху слуховото възприятие при деца и подрастващи, са от съществено значение както за психичните и когнитивните процеси, обучителните възможности и комуникативните способности, така и за соматичното здраве;
- На второ място, учениците с проблемно развитие на възприятията, включително слуховите, обикновено се открояват от останалата група. Те нерядко са обект на вербален и физически натиск и унижение както от съучениците си, така понякога и от учителите. Настоящият дисертационен труд изследва доколко учениците със слухови нарушения постигат напредък чрез диференцираните форми на обучение в училище и дали това подобрява тяхната социализация;
- На трето място, бих искала да отбележа засиления интерес на научната общност към мултидисциплинарните изследвания, а настоящата тема е именно такава – в разработката се изследва дали биологични фактори, като нарушеното слухово възприятие, влияят върху когнитивното развитие и обучителните възможности на учениците.

2. Степен на прецизност при формулиране на целта и задачите на дисертационния труд.

Основната цел на изследването е да се сравни ефектът от прилагането на принципите на диференцираното обучение при ученици със загуба на слуха преди и след преминаването на учителите през обучение, предоставено от Института за образователна политика под егидата на Министерството на образованието на Гърция.

Освен това авторката прави подробно проучване на личностните характеристики на участващите учители – възраст, пол, вид образование и др. – и на това доколко тези фактори влияят върху техните нагласи и практики при работа с ученици със слухови нарушения.

В дисертационния труд са формулирани седем хипотези, отнасящи се до различни компоненти на ефекта от диференцираното обучение.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и релевантност на използваната литература.

Представеният литературен обзор може да се разгледа в два основни аспекта. Първият се отнася до характеристиката на слуховото възприятие и значението му за езиковото, когнитивното и академичното развитие на децата и подрастващите. Много подробно и задълбочено са разгледани публикациите върху нарушенията на слуховото възприятие и факторите, които ги предизвикват. Детайлно са представени причините, които могат да доведат не само до глухота, но и до понижено слухово възприятие, което се отразява неблагоприятно върху овладяването на езика и речта и върху всички аспекти на комуникацията.

В тази част на обзора са представени не само общоизвестните причини за нарушеното слухово възприятие – патология на бременността и раждането, заболявания в ранна детска възраст, наследствени фактори и др. Авторката прави задълбочен и същевременно деликатен анализ на отрицателното въздействие на шума в класните стаи, в училище и в градската среда като допълнителен фактор за сетивните нарушения. Освен това тя акцентира върху сравнително по-леката загуба на слуха при някои деца: такива загуби често остават незабелязани, а учениците могат да проявяват невнимание или намалено участие, което погрешно се тълкува като поведенчески, а не като комуникативен проблем, провокиран от сетивен дефицит.

Преодоляването на тези пречки изисква осигуряване на подходяща подкрепа, която може да варира от специални образователни услуги до диференцирано обучение и приобщаващи практики в класната стая. Подходът за осигуряване на равен достъп до учене за

ученици с различна степен на увреден слух включва академични, езикови, социално-емоционални и фокусирани върху комуникацията интервенции.

Това е вторият съществен аспект на литературния обзор – методите за преодоляване на изолацията и сегрегацията на тези ученици, както и мерките и резултатите от образователната политика на гръцкото правителство. Специалното образование попада в рамките на законово регламентирани процеси, които осигуряват индивидуализирани интервенции за ученици със загуба на слуха – работа със сурдопедагози или други специалисти с квалификация за индивидуално обучение.

Друг широко известен процес е Индивидуалната образователна програма (ИОП), която служи като план за действие в образованието и съдържа академични и развитийни цели, които могат да бъдат измерени и постигнати от всеки отделен ученик според неговите потребности (Elkhatib et al., 2023). Тя се разработва от мултидисциплинарен екип, включващ учители, специалисти по специално образование, логопеди, аудиолози, родители и, когато е уместно, самия ученик. Планът е насочен не само към основните академични постижения, но обхваща и начините на комуникация (жестов език, говорим език или тотална комуникация), езиковото развитие, уменията за социално взаимодействие и уменията за самозастъпничество, като е езиково и педагогически адаптивен.

4. Коректност при цитиране на представителен брой автори.

Библиографията включва около 140 източника (статии и монографии), от които 36 на кирилица и останалите на латиница.

5. Теоретична рамка на изследването.

Втората част на литературния обзор разглежда концептуалните рамки, теоретичните модели и резултатите от изследвания, които дефинират т.нар. „диференцирано преподаване“. Диференцираното обучение се основава на предпоставката, че учениците не възприемат ученето по един и същ начин и следователно се нуждаят от систематично адаптиране на обучението. Дефиницията обхваща диференциация на съдържанието, диференциация на процеса и диференциация на продукта.

Диференциацията на съдържанието се отнася до начина, по който се представя информацията, така че учениците да получат достъп до учебния материал. *Диференциацията на процеса* означава различен начин на преподаване – повече повторения, сравнително по-бавно темпо и др. *Диференциацията на продукта* е свързана с начина, по който учениците

демонстрират наученото: учениците с увреден слух могат да покажат знанията си чрез устни, писмени, визуални или мултимодални отговори.

Доколкото става ясно от дисертацията, по този подход на диференцирано преподаване в Гърция са обучени 25 000 учители. Обучението е проведено онлайн в рамките на 14 часа обучителни сесии, а семинарът е структуриран в пет тематични модула:

- Въведение в диференцираното преподаване и теоретична рамка;
- Диференциация на социалната среда за учене;
- Диференциация за ученици с увреждания и/или специални образователни потребности;
- Диференциация за ученици от ромски произход;
- Диференциация за ученици с бежански или мигрантски произход.

Всъщност философската концепция и тематичната структура, представени в литературния обзор, съставляват теоретичната основа на изследователската дейност на авторката. Тук бих искала да отбележа известно повторение между представянето на същността на „диференцираното преподаване“ в литературния обзор и това, което след това е изложено като основна концепция на проучването.

6. Съответствие на избраната методика и методи на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Информацията за участващите учители е събрана и обработена чрез специализиран личностен въпросник на Карам Сиам и Маяда Ал, допълнен от дисертантката и представен в приложенията.

На второ място е използван въпросник, с който се оценява степента на промяна в комуникативните, академичните и когнитивните постижения и в участието в работата в клас на учениците, обучавани чрез диференцирано преподаване. Това е SIFTER (Screening Instrument for Targeting Educational Risk), който предоставя широко признати и валидирани показатели за идентифициране на ученици в риск от образователна изолация вследствие на загуба на слуха. Инструментът се попълва от учители за оценка на образователния риск при деца с увреден слух. Съществува в три версии: SIFTER за предучилищна възраст, разработен от Андерсън и Маткин; SIFTER за начално училище, разработен от Андерсън; и SIFTER за средно училище, също разработен от Андерсън. Състои се от 15 въпроса, разпределени в пет подскали – предучилищни/училищни постижения, внимание, комуникация, участие в часовете и поведение в училище – и е представен изцяло в приложенията на дисертационния труд.

Данните от SIFTER са от съществено значение при планирането на диференцирано обучение за ученици със загуба на слуха и при изготвянето на тяхната Индивидуална образователна програма.

Изследвани са 10 учители от Тесалия, преминали пълния курс на обучение по диференцирано преподаване; за сравнение са използвани данните от 4 учители, които не са преминали този специализиран курс. За сравняване на резултатите от прилагането на диференцираното преподаване са изследвани 27 ученици със слухови нарушения на възраст от 6 до 12 години.

Статистическата обработка на данните е извършена чрез няколко специфични метода – дескриптивна статистика, еднофакторен дисперсионен анализ, корелационен анализ и анализ на статистическата значимост на получените разлики, което осигурява добра доказателственост на представените анализи и хипотези.

Анализът на резултатите е направен подробно и професионално, но броят на участниците е твърде малък и не позволява да се правят съществени обобщения.

Освен това би било полезно получените данни да бъдат съпоставени с резултати от изследвания на други автори, за да се очертае по-силно значението на проучването и ролята на подобни изследвания за разумното и ефективно отглеждане и обучение на деца и подрастващи с нарушено развитие на сетивните функции.

7. Оригинален принос в събирането и анализа на емпиричните данни.

Получените резултати са анализирани и подкрепени с подходящи таблици и диаграми. Установява се, че учениците, обучавани по новата диференцирана методика, постигат сравнително по-добри резултати от тези, обучавани от учители без предварителна подготовка за диференциран подход. Например сравнителните стойности за академичните постижения са 65,8 при диференцираното обучение срещу 53,4 при стандартното. Макар разликата да не е статистически значима, тя е твърде показателна. Резултатите по всичките седем хипотези показват подобрение в комуникативните възможности, вниманието, академичните постижения и участието на учениците в работата на класа. Особено интересни и положителни са данните за работата на учителите в частните училища в сравнение с тези в държавните.

Резултатите показват също, че след преминаване на обучението учителите използват в по-голяма степен технологични ресурси за повишаване на мотивацията на учениците, докато необучените учители демонстрират ограничено прилагане на стратегии за диференциация на съдържанието.

Приноси на дисертационния труд

Изследване от този характер се провежда за първи път в Гърция. Чрез него се установява връзката между вида на преподаване, необходимостта от обучение на общообразователните учители в новия тип диференцирано преподаване и подобряването на комуникативните умения, академичните постижения, концентрацията на вниманието и степента на активно участие в класната работа на учениците с нарушено слухово възприятие.

Получените функционални профили и данни могат да се използват за разработване както на индивидуализирани интервенции при деца със слухови нарушения, така и на програми с национално обществено значение за оптимизиране на развитието на подрастващите ученици.

Заключение:

Моята оценка на представения дисертационен труд е категорично положителна. Предлагам на членовете на уважаемото научно жури да гласуват с „ДА“ и да подкрепят защитата, като присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Елисавет Леонидас Цимпиду в професионално направление 7.4. Обществено здраве, докторска програма „Логопедия“.

Дата: 01.09.2026 г.

Рецензент:
/проф. Виолета Боянова, д.м./